

Arbejdslønnen i København.

Cordt Trap. Arbejdslønnen i København med Nabokommuner i Aaret 1898. Udgivet af Københavns Kommunalbestyrelse. København 1900. Lehmann & Stage. (XX og 72 S. 4to).

I Spidsen af sin Fremstilling bemærker Forfatteren, at Staden Københavns statistiske Kontor to Gange tidligere, i Aarene 1882 og 1892, har foretaget lignende Undersøgelser som den foreliggende, og han paaviser, hvorledes dette nye Arbejde i Hovedtrækkene er ført i de ældre Undersøgelser Spor.

En vis, for de forandrede Tidsforhold betegnende Udvikling finder man dog allerede i Valget af Kilderne. Medens man i 1882 sendte Spørgeskemaer til to eller flere større Arbejdsgivere i hvert Fag samt, for Arbejdernes Vedkommende, til de af Magistraten anerkendte Lavssvendekasser, henvendte man sig i 1892 til Oldermænden eller Formanden for de enkelte Lav eller Fag (dog ogsaa til enkelte større Arbejdsgivere) samt, foruden til Lavssvendekasser, tillige til de egentlige Fagforeninger. For Aaret 1898 rettede man, baade for Arbejdsgivernes og for Arbejdernes Vedkommende, i første Linie sine Spørgsmaal til de faglige Organisationer, nemlig paa den ene Side til Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk og Arbejdsgiverforeningen

Arbejdslønnen i København.

Cordt Trap. Arbejdslønnen i København med Nabokommuner i Aaret 1898. Udgivet af Københavns Kommunalbestyrelse. København 1900. Lehmann & Stage. (XX og 72 S. 4to).

I Spidsen af sin Fremstilling bemærker Forfatteren, at Staden Københavns statistiske Kontor to Gange tidligere, i Aarene 1882 og 1892, har foretaget lignende Undersøgelser som den foreliggende, og han paaviser, hvorledes dette nye Arbejde i Hovedtrækkene er ført i de ældre Undersøgelser Spor.

En vis, for de forandrede Tidsforhold betegnende Udvikling finder man dog allerede i Valget af Kilderne. Medens man i 1882 sendte Spørgeskemaer til to eller flere større Arbejdsgivere i hvert Fag samt, for Arbejdernes Vedkommende, til de af Magistraten anerkendte Lavssvendekasser, henvendte man sig i 1892 til Oldermænden eller Formanden for de enkelte Lav eller Fag (dog ogsaa til enkelte større Arbejdsgivere) samt, foruden til Lavssvendekasser, tillige til de egentlige Fagforeninger. For Aaret 1898 rettede man, baade for Arbejdsgivernes og for Arbejdernes Vedkommende, i første Linie sine Spørgsmaal til de faglige Organisationer, nemlig paa den ene Side til Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk og Arbejdsgiverforeningen

af 1896, paa den anden Side til de samvirkende Fagforbund med de under denne Centralledelse hørende Fagforeninger.

Men ogsaa i andre Retninger adskiller den nu foreliggende Undersøgelse sig fra sine Forgængere. Den har saaledes ikke holdt sig strængt til de kommunale Grænser, men er kommen den administrative Udvikling i Forkøbet ved at medtage Hovedstadens Nabokommuner. Endvidere ere enkelte af Spørgsmaalene blevene noget modificerede i deres Form, og ved Tilføjelsen af nye Spørgsmaal har man søgt at trænge dybere ind i Æmnet. Endelig har Undersøgelsen for 1898 kunnet drage sig til Nytte den Række af selvstændige Specialundersøgelser, som Arbejderorganisationerne i adskillige Fag have foretaget i de nærmest foregaaende Aar.

Ved Siden af Forandringer i Udførelsen som de antydede er imidlertid Principet i Methoden bevaret. De udsendte Skemaer ere ad den før nævnte Vej bragte i Hænderne paa Mænd (Arbejdsgivere og Arbejdere), som maatte antages at sidde inde med den mest omfattende Viden om Fagets Forhold. Disse Mænd have saa i Almindelighed umiddelbart givet Svar paa Spørgsmaalene om Daglønnens Højde, om Ugefortjenesten ved Akkord, om den daglige Arbejdstid, om Over- og Søndagsarbejde, om Arbejdets Fordeling mellem Dagløn og Akkord, om Arbejdernes Aarsindtægter, om Omfanget af Arbejdsløsheden i Faget osv. Det er altsaa paa en vis Maade Skønsangivelser den hele Undersøgelse bygger paa, men da Arbejdsbetingelserne i de enkelte Fag nu i langt højere Grad end tidligere ere regulerede ved bindende Aftaler mel-

lem Organisationerne, er Faren for, at Meddelerne skulle have grebet fejl, saare ringe, og i hvert Fald er ved Materialets Bearbejdelse ethvert til Raadighed staaende Kontrolmiddel blevet udnyttet, og de muligt misvisende Angivelser udskudte.

Af Undersøgelsens Hovedresultater skal her fremhæves følgende.

For Svende fandtes den gennemsnitlige Dagløn at være 3 Kr. 84 Øre, den gennemsnitlige Akkordugeløn 27 Kr. 46 Øre. Af de to Lønningsformer var Akkord noget hyppigere anvendt end Dagløn (55 mod 45 pCt.).

For Arbejdsmænd var Daglønnen gennemsnitlig 3 Kr. 5 Øre, Akkordugefortjenesten 21 Kr. 72 Øre. For Kvinder vare de tilsvarende Lønningssatser henholdsvis 1 Kr. 67 Øre og 11 Kr. 65 Øre. Endelig fandtes for Lærlinge (i Tabellen bruges — lidt tve-tydigt — Betegnelsen Dreng) en gennemsnitlig daglig Fortjeneste af 94 Øre.

Sammenligner man disse Hovedresultater med de ved Undersøgelsen af 1892 fundne, naar man til en Lønstigning, som for Svendenes Vedkommende udgør 15 à 19 pCt. af Lønnen i 1892, for Arbejdsmændene c. 18 pCt. og for Kvinderne c. 15 pCt. Denne Lønforøgelse er imidlertid ikke foregaaet jævnt i hele Tidsrummet, men falder navnlig paa Aaret 1898, i hvilket Lønforhøjelser have fundet Sted for faglærte Arbejdere i mindst 23 (og rimeligvis flere) forskellige Fag samt i en Række af Arbejdsmandsfag.

De om Over- og Søndagsarbejde meddelte Oplysninger lade sig vanskelig sammenfatte i almindelige Resultater; dog kan det mærkes, at der er en Tendens hen imod Over- og Søndagsarbejdets Ind-

skrænkning, og at denne Tendens har givet sig Udtryk i forskellige Bestemmelser i Lønningstariferne.

Et væsentligt Fortrin har den foreliggende Undersøgelse fremfor sine Forgængere deri, at der med Hensyn til Arbejdsløshedens Omfang denne Gang har staaet langt fyldigere Oplysninger til Raadighed end tidligere. Dette vil nu ganske vist ikke sige saa meget endda, men en god Begyndelse til Opbyggelsen af en almindelig Arbejdsløshedsstatistik er der dog gjort derved, at Svendeorganisationerne i flere Fag have foretaget derpaa rettede Undersøgelser. Som Resultater af saadanne Specialundersøgelser kan det saaledes nævnes, at Medlemmerne af dansk Smede- og Maskinarbejderforbund i 1898 havde gennemsnitlig 10 arbejdsløse Dage pr. Mand, at Bogtrykkerne i 1897 havde 20 ledige Dage pr. Mand (bortset fra den ved Militærtjeneste foranledigede Arbejdsløshed), medens Hustømrerne fra November 1897 til Oktober 1898 havde 55 ledige Dage pr. Mand.

De fyldigere Oplysninger om Forholdet mellem Dagløns- og Akkordarbejde og om Arbejdsløsheden have for de faglærte Arbejderes Vedkommende muliggjort en noget sikrere Beregning af Aarsfortjenesten end ved de tidligere Undersøgelser. For Svende giver denne Beregning et Gennemsnit af 1180 Kr., for Arbejdsmænd 915 Kr. og for Kvinder 500 Kr.

Om den daglige Arbejdstid gives der en stor Mængde spredte Oplysninger, der kunne sammenfattes derhen, at en 12 Timers Arbejdsdag med 10 Timers effektivt Arbejde er den stærkest fremherskende Kombination. Af 97 Fag med angiven Arbejdstid havde 39 en 10 Timers Arbejdsdag, og 4 Fag havde Maxi-

mums- og Minimumsgrænser liggende paa begge Sider af de 10 Timer. I 14 Fag var den effektive Arbejdstid noget længere end 10 Timer, medens langt flere havde en kortere Arbejdsdag. Udviklingen bærer afgjort henimod en forkortet Arbejdstid.

Den vægtigste Del af Fremstillingen er imidlertid den, der omhandler Arbejdsvilkaarene i de enkelte Fag. I høj Grad paaskønnelsesværdig er den Omhu og Grundighed, hvormed Forfatteren her for en stor Del har gjort selve det statistiske Raastof tilgængeligt for Læseren. Fremstillingen er klar, overskuelig og helt igennem strængt objektiv.

For at give en Forestilling om Arten af de Oplysninger, der findes i denne Afdeling, maa det være Anmelderen tilladt at meddele nogle faa korte Udtog.

Først om de højt lønnede Bygningsfag.

I Murerfaget finder man, at Daglønnen efter Priskuranten af 1. Januar 1897 er fastsat til mindst 3 Kr. 20 Øre om Vinteren, mindst 4 Kr. 40 Øre om Sommeren. Den almindelige Dagløn er angivet til 4 Kr., Daglønnens Maximum til 5 Kr. Omtrent de tre Fjerdedele af Arbejdet udføres imidlertid i Akkord, og der tjenes da ved fuldt Arbejde hele Ugen igennem om Sommeren fra 36 til 40 Kr., om Vinteren fra 30 til 34 Kr. Antallet af arbejdsløse Dage Aaret igennem opgives noget forskelligt, men man kan dog gaa ud fra, at der gennemsnitlig for hver Mand ikke bliver mere end 225 à 240 fulde Arbejdsdage, og den gennemsnitlige Aarsfortjeneste vil herefter ligge imellem 1210 og 1290 Kr.

Tømrerne naa en noget højere Fortjeneste. Ganske vist ere Daglønssatserne i den gældende Pris-

kurant af 1897 omtrent de samme som for Murerne, men dels arbejdes der i Tømrerfaget noget mere paa Akkord, dels er Akkordfortjenesten visnok gennemgaaende en Del højere (undertiden indtil 60 Kr. pr. Uge, almindeligst c. 36 Kr.), dels endelig er Arbejdsløsheden ifølge Opgivelserne lidt mindre end i Murerfaget. Aarsfortjenesten beregnes til gennemsnitlig 1372 Kr., men herfra maa saa drages et Beløb af 45 à 50 Kr. aarlig til Anskaffelse og Vedligeholdelse af Værktøj.

Indenfor denne Gruppe af Haandværksfag naa Bygningssnedkerne maaske den højeste Fortjeneste. Ved Priskurant af Maj 1898 er Mindstelønnen fastsat til 45 Øre pr. Time. Den almindelige Dagløn udgør 4 Kr. 75 Øre, men den langt overvejende Del af Arbejdet (de fem Sjettedele) betales efter Akkord (undertiden indtil 60 Kr. om Ugen). Den beregnede Aarsfortjeneste naar c. 1350 Kr., men der findes iblandt de fast lønnede Arbejdere i dette Fag adskillige, som have en langt højere Fortjeneste.

Ogsaa Typograferne staa i den almindelige Bevidsthed som meget højt lønnede Arbejdere. Tages der Hensyn til Arbejdsløsheden i Faget, naaede Aarsfortjenesten i 1897 dog ikke over følgende Gennemsnit: almindelige Trykkere 1178 Kr., Sættere 1212 Kr., Bladtrykkere 1435 Kr. og Bladsættere 1513 Kr., for alle Kategorier under ét c. 1276 Kr. Imidlertid findes der i dette Fag en Del Arbejdere, hvis Fortjeneste naar langt op over det almindelige; i et enkelt større Bladtrykkeri havde saaledes i 1898 af 51 Svende de 25 over 2000 Kroners Indtægt. Det maa ogsaa mærkes, at Lønningerne ere stegne betydeligt efter Ikrafttræd-

elsen af den nye Tarif af 1. Jan. 1899, og samtidig er Arbejdstiden forkortet noget.

En særlig Interesse knytter der sig til de Fag, der delvis endnu drives haandværksmæssig, delvis ere blevne Fabrikfag, f. Ex. Skomageriet. Arbejderne i dette Fag have altid hørt til de lavt lønnede Haandværkere. I 1882 angaves den almindelige Dagløn til 1 Kr. 67 Øre og Akkordfortjenesten til c. 13 Kr. pr. Uge, og det antoges den Gang, at Lønnen vilde synke. Dette synes ogsaa at have været Tilfældet; thi i 1892 opgav Fagforeningen den almindelige Ugefortjeneste til kun 10 Kr., medens der dog ved finere Haandarbejde og paa Fabrikker tjentes en Del mere, maaske 14 à 16 Kr. ugentlig. — I Opgørelsen for 1898 er der sondret mellem Haandskomagere og Fabrikarbejdere. De første skulle efter Upgivelse fra Fagforeningen have en gennemsnitlig Ugefortjeneste af c. 15 Kr., der dog anses for at være noget for lavt ansat. I 1899 er indført en ny Priskurant med Lønforhøjelse af 15—30 pCt. For Skotøjsfabrikarbejderne angives den almindelige Dagløn i 1898 til 3 Kr. 33 Øre, Akkordfortjenesten til 20 Kr. om Ugen. Fabrikarbejderne ere altsaa væsentlig bedre lønnede end Haandskomagerne. Den gennemsnitlige Aarsindtægt i 1898 ansloges for de førstnævnte til c. 1000 Kr., for de sidstnævnte til kun 7 à 800 Kr.

Skomagerne ere altsaa endnu forholdsvis lavt lønnede. Derimod er der andre af de tidligere slet betalte Fag, som ere komne forbavsende godt med. Exempelvis kan det nævnes, at Farvernes almindelige Dagløn angaves til 2 Kr. 33 Øre i 1882, 2 Kr. 67 Øre i 1892 men 3 Kr. 67 Øre i 1898. Kunstdrejerne tjente i 1882 kun 2½ Kr. om Dagen, men i 1898 3½ Kr.

Møbelsnedkerne tjente ligeledes i 1882 2¹/₂ Kr. daglig, i 1898 endog 4 Kr. (Akkordfortjenesten steg i samme Tidsrum fra 15 til 24 Kr. ugentlig).

I det Store og Hele er det et lyst og fornøjeligt Billede, der her oprulles for Læseren; et Billede af stærk økonomisk Fremgang for næsten alle Dele af den københavnske Arbejderbefolkning; et Vidnesbyrd, tør man vel sige, om voxende Kraft og Sundhed i vort Erhvervsliv.

Paa den anden Side vil Kontorchef Traps Bog være vel egnet til at retlede Opfattelsen i mange Kredse, hvor der, selv blandt forstandige Mennesker, hersker rent ud æventyrlige Forestillinger om Størrelsen af de Lønninger, der tjenes af vore Haandværkssvende, navnlig i Bygnings- og Træbearbejdningsindustrien. Man er saa tilbøjelig til at generalisere. Hører man, at en Svend i en Uge har tjent 60 Kr., multiplicerer man uden videre med 52 eller noget lignende, og saa er det strax en svimlende Aarsindtægt. I Virkeligheden naa f. Ex. i en saa højt lønnet Faggruppe som Snedkernes kun en Ottendedel af Svendene over 1600 Kr., medens en Tredjedel maa nøjes med mindre end 1200 Kr.

Retledende kan Bogen ogsaa virke overfor de hyppig verserende Paastande om, at de organiserede Arbejdere lade en femte Stand bag ved sig, en Arbejder-Underklasse, hvem det almindelige økonomiske Fremskridt ikke, eller dog kun i ringe Grad, kommer til Gode. At dette ikke er Tilfældet, fremgaar klart af Fagmonografierne, der ogsaa omfatte rene Arbejdsmands- og Fabrikarbejdervirksomheder.

Iøvrigt er Undersøgelsen ikke anlagt paa at faa Extremerne frem (selv hvor der tales om Maximum og

Minimum af Dagløn, Ugefortjeneste o. l., menes i Virkeligheden ikke de absolute, men kun de almindelige Højeste- eller Mindstebeløb). Dette følger imidlertid af den anvendte Methodes Natur - - den middelbare, skønsmæssige Besvarelse af Spørgsmaalene, og man forstaar helt vel, at Forfatteren maatte føle sig stærkt bunden til denne Methode, som før var prøvet med saa meget Held, og hvis Anvendelse vistnok var en *conditio sine qua non* for en helt ud forsvarlig Jævnførelse af de nye Resultater med de ældre. Alligevel maa det have kostet en Del Resignation at træffe dette Valg. »En statistisk Undersøgelse om Arbejdsbetingelserne kan gaa forskellige Veje«, siger Forfatteren selv i Indledningen, og der er næppe Tvivl om, at Fristelsen har været stor til at betræde disse andre Veje, som aabne Udsigt til at faa Sagen belyst fra nye Sider; dette saa meget mere, som det forlængst er fastslaaet som en af de Hovedfordringer, der maa stilles til en moderne Lønstatistik, at Efterforskningen af de almindelige eller gennemsnitlige Lønnings-satser bør støttes og fuldstændiggøres ved Undersøgelser, der tage direkte Sigte paa den enkelte Arbejder. Det er foran anført, at den gennemsnitlige Aarsfortjeneste for en faglært Arbejder i 1898 kan anslaaes til knap 1200 Kr. En Sammentælling af de spredte Opgivelser om Svendenes Fordeling efter Aarsindtægt viser, at af omtrent 7500 Svende havde 243 ($3\frac{1}{4}$ pCt.) i 7 forskellige Fag under 600 Kr., medens 190 ($2\frac{1}{2}$ pCt.) i 19 forskellige Fag havde over 1800 Kr. Altsaa synes henvend 6 pCt. af de faglærte Arbejdere at have Aarsindtægter, der afvige mere end 50 pCt. fra den normale Indtægt. Skulde man skrive en Ønskeseddel for den

næste københavnske Lønstatistik, vilde et af Punkterne være at faa noget nøjere Besked om disse Folk paa Fløjene, at faa at vide, hvad der begrunder den extraordinært høje og den extraordinært lave Arbejdsindtægt.

Dette kun som et Exempel. Ved at tage Udskrifter af Arbejdsgivernes Lønningsbøger og saaledes Uge for Uge gøre op, hvad hver enkelt Mand i en Arbejdergruppe har tjent, ved at notere sig Antallet af arbejdsløse Dage, Antallet af Sygedage o. s. v. for hver enkelt Arbejder, ved endvidere ad samme Vej at skaffe sig de fyldigst mulige Oplysninger om Arbejdernes Alder, Civilstandsforhold, Arbejdsspecialitet m. m., kunde der vindes en Samling Monografier, som vilde kaste Lys ind i en stor Del af de Kroge, der ellers ligge hen i Halv- eller Halmørke. Der er for Anmelderen ingen Tvivl om, at det væsentlig er ad denne Vej Lønstatistiken skal vinde frem. Methoden, som med Held er prøvet i begge vore skandinaviske Nabolande, er iøvrigt baade kostbar og besværlig, — den forudsætter bl. a. et intenst Samarbejde med et større Antal Arbejdsgivere, der have deres Papirer i Orden og ere villige til at stille dem til Raadighed. Men kommer Tid, kommer Raad!

Og de fagre Fremtidssønsker bør ikke fordunkle Glæden over det helt igennem lodige Arbejde, hvormed Kontorchef Trap har beriget vor socialstatistiske Litteratur.

Adolph Jensen.